

JOHN DAM OG RÆKJUSØGAN

Helgi Jacobsen, rithøvundi hugleiddi leygardagin í Miðhøllin um rækjusøguna

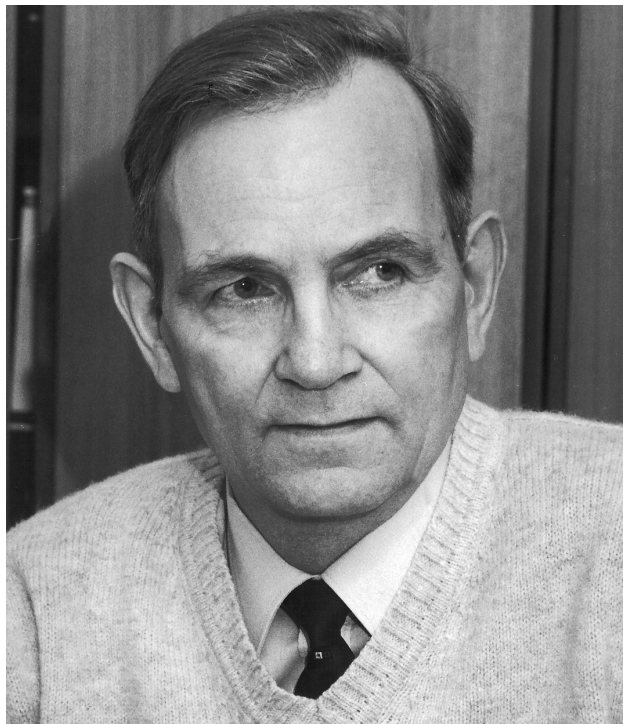
Dávur Winther

John Dam var vestmenningur, vaks upp í Vestmanna, tímdi ikki væl at ganga leingi í skúla og fór til skips sum 13 ára gamal. Men hann tímdi kortini at læra til tað skipara, sum var tað neyðuga tá. Hann gjørdist skipari 22 ára gamal og tá hann hevði ført skip í nøkur ár, tá ið hann fór á stýrimansskúla.

John gjørdi nógvar undarligt, sum helst er eyðkenni fyri fólk, ið bróta upp úr nýggjum. Hann var vorðin forlovaður við Unn Niclasen, dóttir Zacharis á Skipafelagnum, eitt ár eftir at hann var liðugur sum skipari. Tey giftust eitt leygarkvöld í 1953 í juli. Eingin í familjuni visti av, at tey blivu gift og tað finst eingin brúðarmynd av teimum.

Fame

John førði millum annað Fame í nøkur ár til hann fór á stýrimansskúlan. Hann var vorðin giftur við dóttir Zacharis á Skipafelagnum, og helst skuldi hann lyfta arvin og fara í farma- ella handilsvinnuna. Og so var, hann fór út í verðina at sigla og nógvar

John Dam, skipari og reiðari, var føddur í Vestmanna í 1931. Hann búði í Hoydølum og doyði í 2002, 70 ára gamal

ar søgur eru frá tí tíðini.

Men John treivst ikki í handilsvinnuni. John Dam vildi á hemaraveiðu, tá hann frætti um at Jóhan í Hoyvík og aðrir høvdu verið á hemaraveiðu undir Føroyum. Zacharias á Skipafelagnum lat aðrar gera onkrar royndir eftir hemara áðrenn Bakur kom, og Zacharis bað Óla Fossaberg á Stykkinum fara út við skonnartini Hvít- abjørn at royna eftir hemara. Fossaberg fór og teir royndu í 14 dagar men fingur ongan.

Zacharis bað teir fara út

eina ferð afturat, og tá fingur teir ein hemara. So fóru teir útaftur triðju ferð.

»Um tú trýrt tí ella ikki,« segði Zacharias á Skipafelagnum, »hesa ferð komu teir innaftur við hálvum øðrum hemara. - Teir høvdu roynt so leingi og høvdu ongan mat eftir, og tí høvdu teir eið helvtina av tí eina hemaranum.«

Tá hemarin minkaði og prísurin lækkaði í Italia, tí so nóg kyksilvur var í kjøtinum, fóru John og Bakur í 1965 at royna eftir laks í Vestur-

grønlandi, bæði við línu og við gørnum.

Laksaveiðan fekk ikki frið. Tráðufiskarafelagsskapurin við góðari hjálp frá Bing Crosby fóru heilt til amerikansku stjórnina og Richard Nixon, sum skrivaði undir, at góvust skipini ikki við laksaveiðuni áðrenn 1975, fór USA at lýsa handilsbann móti Danmark og Føroyum.

Rækjufiskiskapin

So eingin framtíð var í laksinum, tá John Dam í høvduinum var liðugur at tekna nýggja Vesturvarða. Men laksurin var fiskurin, sum opinberaði rækjufiskiskapin fyri John.

Rækjur og lodnu høvdu grønlandingar veitt í langar tíðir inni land - og so nær stóðu rækjur og lodna stundum, at tað var bara at hóva upp í sjónum, til gleði fyri bæði fólk og hundar. - Men úti á havinum hevði John Dam sæð hesar stóru rækjurnar í rúgvuvis vella út úr kjaftinum á laksinum, tá hann kom at borði.

Tað serliga í 1969 var at hitin í sjónum nærkaðist nullpunktinum. Ringt fyri toskin, men sera gott rækjurnar, tí teirra ringasti figgindi, toskurin, ikki longur legðist á at eta tær, nú toskurin var rýmdur.

So byggja teir Vesturvarða í Noreg. Skipið skuldi vera skræddaraseymað til rækjuveiðu, men ætlanin

var eisini at hava móguleika at royna við línu og gørnum, m. a. eftir laks.

Vanliga skuldi Búskaparráðið tá siga gott fyri veðhaldum og lánnum. Men tað var ikki besta skoðsmáli, ætlanin hjá John Dam og hinum eigarunum fekk frá manningini í Búskaparráðnum. Knút Nolsø sigur seg minnst, at hann royndi at greiða frá, hvat ætlanin var við Vesturvarða. At ætlanin var at veiða rækjur. Og Knút royndi so at greiða teimum frá, hvussu ein rækja sá út og so framvegis.

Hann hevur tá, sum natúrligt hevur verið, eftir besta førimuni givið eina forkláring, hvat ein rækja var. »Og tá minnst eg so týðiliga, at hesin maðurin, sum hevði við figging at gera í Búskaparráðnum, segði at nú vóru føroyingar blivnir ørir í høvduinum: At fara yvir til Grønlands við trolara at fiska flugur. At hann nevndi

navni fluga komst av, at hann fekk at vita, at rækja var skikkað nakað sum ein marfluga, og hana kendi man so í Føroyum,« hevur Knút Nolsø greitt frá.

John lat eyguni upp á noregsmunnum

Í 1969 fór John undir eina veiðu, sum skuldi vísa seg at gerast størsta ævintýrvinna í føroysku fiskivinnusøguni, fyrst og fremst tí rækjur vóru ein so dýr rávøra. Ein heilt onnur søga er so tann, at tá Vesturvarði var bygdur á Søviksnes í Noreg, lat tað eyguni upp á norðmonnum fyri veiðu eftir rækjum á víðum havi.

Vesturvarði var 104 fótur langur, 24 fótur breiður og 12 fótur djúpur undir høvuðsdekkkinum. Hann var yvirdekkjaður, hevði frystilast og kundi taka 83 tons. Maskinan var ikki stór til ein trolara, góðar 460 hestar. Pláss var fyri 12 monnum. Vesturvarði

TORRADAGAR Í KLAKSVÍK VÓRU VÆL

Kjartan Joensen, Ejler Jacobsen og Trygvi Laksafoss

Helgi Jacobsen, rithøvudnur, hugleiddi um rækjusøguna

Vesturvarði í Grønlandi

Dávur Winther

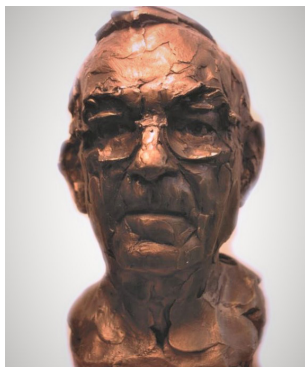
Nógvar ymisk tiltøk hava verið á skrá, og hava tey verið væl vitjaði øll.

Talan hevur verið um ein rúgvusmikla skrá við 56 ymiskum tiltøkum á skrá.

Smæran og Miðhøllin á Skúlatrøð kunnu sigast at hava verið høvuðspallarnir, tó at nógvar onnur tiltøk hava

verið runt um í býnum, har sjóvinnan so ella so hevur verið á skrá.

Dragin, Húsarhaldsskúli Føroyar, Gamla Seglhúsið, Klaksvíkar Sjúkrahús, Atlantis, Spaniastova, Café Gloria, Klaksvíkar Bókasavn, Svímjehøllin, Betri, Betesda og Christianskirkjan og fleiri við teimum hava verið pallarnir á Torradøgunum, sum

vit eru takksom fyri.

Leygardagin vóru 140 fólk og hugdu at filminum, Trol-

Tá Tórbjørn Jacobsen var landsstýrismaður í mentamálu, reisti hann í 2001 John Dam eina bringumynd í Fiskivinnuskúlanum í Vestmanna – John Dam var føddur í 1931 og andaðist í 2002

menn í Miðhøllini á Skúlatrøð, sum Zacharis Hammer hevur klipt saman úr eini stóri sjónvarpsrøð, sum verður víst seinni.

Eftir filmin var ein áhuga-verd framløga og prát um rækjuveiðuna, sum tók seg upp saman við John Dam og Vesturvarða.

Tá ið Vesturvarði seint á heysti í 1969 skeyt rækjutrol-

ið norðuri við Rivkoll í Vesturgrønlandi, hevði helst fáur varhugan av, at hetta skuldi gerast byrjanin til eina gulltíð hjá hesin partinum av føroyska fiskiflotanum.

Tann fyrsti rækjutúrurin var mest at meta sum ein roynd, men síðani eydnaðist tað at fáa gongd á fiskiskapin. Miðskeiðis í sjevtíárunum vaks rækjuflotin skjótt og